

‘... ราคะ ไทสะ ไมหะ เกิดมาจาก จักขุบ้าง รูปบ้าง ความรู้ทางจักขุบ้าง
ความสัมผัสทางจักขุบ้าง มันเกิดมาทางนี้ต้องแก้ไขทางนี้
แก้ไขทางอื่นไม่ได้ ต้องแก้ไขทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ไม่ให้ยินดียินร้ายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์
ที่มากกระทบถูกต้องอายตนะ ทั้ง ๖ นั้น
ให้ทำใจให้หยุด หยุดเสียคนเดียวเท่านั้นดับหมด ...’

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

กัณฑ์ที่ ๔ อาทิตตปริยายสูตร

๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

เอวมเม สุตํ เอกํ สมฺมํ ภควา คยาญํ วิหริติ คยาสิสฺเส สทฺธิ
ภิกฺขุสทฺสเสนํ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตตํ กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตตํ จกฺขุ ภิกฺขเว
อาทิตตํ ฐปา อาทิตตา จกฺขุวิญฺญาณํ อาทิตตํ จกฺขุสมฺพสฺสํ อาทิตโต
ยมฺปิํ จกฺขุสมฺพสฺสํปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา
อทุกฺขมสฺสํ วา ตมฺปิ อาทิตตํ เกณ อาทิตตํ อาทิตตํ ราคคฺคินา
โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตตํ ชาตียา ชรามรณเณ สเภาติ ปริเทเวติ
ทุกฺখেติ โทมนสฺเสติ อุปายาเสติ อาทิตตฺตฺนติ วทามิ สเภาติ อาทิตตํ สทฺทา
อาทิตตา สเภาติวิญฺญาณํ อาทิตตํ สเภาตสมฺพสฺสํ อาทิตโต ยมฺปิํ
สเภาตสมฺพสฺสํปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺสํ วา
ตมฺปิ อาทิตตํ เกณ อาทิตตํ ะเปย อิมสฺมิณฺจ ปน เวชยาภรณสฺมิ
ภณฺณมานเณ ตสฺส ภิกฺขุสทฺสสฺสํ อนฺุปาทาย อาสเวติ จิตฺตานิ วิมฺจุจฺสิตฺติ

ล.สพ. (บาลี) ๑๘/๓๑/๒๓-๒๕

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา เรื่อง อาทิตตปริยายสูตร ที่สมเด็จพระ
ผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ชฎิล ๑,๐๐๐ มี ปุราณกัสนป นทีกัสนป คยากัสนป เป็น
ประธาน พระบรมศาสดาจารย์ทรงทราบชฎิลทั้งหลายเหล่านี้ ได้ทรงทำปาฏิหาริย์
มากอย่าง จะทำปาฏิหาริย์สักท่าหนึ่งท่าใด ชฎิลผู้เป็นประธานปุราณชฎิลนั้นก็ยังไม่
แย่งว่าสู้ของเราไม่ได้รำไป จนกระทั่งหมดทิฏฐิมานะ ยอมรับพระธรรมเทศนาเชื่อ
ต่อพระศาสดา พระองค์จึงได้ทรงแสดงธรรมเทศนาให้ชฎิลละทิฏฐิของตน พร้อมด้วย
บริวารทั้ง ๓ พี่น้อง เมื่อยอมรับถือตามคำสอนของพระศาสดาแล้ว เมื่อได้เวลาสมควร
พระองค์ก็ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่ชฎิลทั้งหลายเหล่านั้น มีปุราณชฎิลเป็นต้น

อาทิตตปริยายสูตรนี้แสดงของร้อนให้ชฎิลเข้าใจ เพราะชฎิลทั้งหลายเหล่านั้นเคยบูชาไฟมาชานีชานาญ ชานาญในการร้อน พระองค์ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรเรื่องของร้อนทั้งนั้น

ตามวาระพระบาลีที่ยกไว้เบื้องต้นว่า **เอวมุเม สุตํ** อันข้าพเจ้าพระอาณนัเถระได้สดับตรับฟังแล้วด้วยอาการอย่างนี้ **เอกํ สมยํ** สมัยครั้งหนึ่ง **ภควา** องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงเสด็จประทับอยู่ ณ คยาสีสะประเทศ ใกล้แม่น้ำคยา พร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ทรงรับสั่งเตือนพระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นว่า **สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน **ภิกฺขเว ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ** ภิกษุทั้งหลาย สิ่งอะไรเล่าเป็นของร้อน

จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ นัยน์ตาเป็นของร้อน **รูปา อาทิตฺตา** รูปทั้งหลายเป็นของร้อน **จกฺขุวิญญานํ อาทิตฺตํ** ความรู้แจ้งทางตาเป็นของร้อน **จกฺขุสมฺมุสฺโส อาทิตฺโต** ความสัมผัสถูกต้องทางตาเป็นของร้อน **ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ** เวทยิตํ ความรู้สึกอารมณ์มีขึ้นเกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใดเป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน **เกณ อาทิตฺตํ** ร้อนเพราะอะไร **อาทิตฺตํ** **ชาติยา** ร้อนเพราะชาติ ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ร้อนเพราะความโกรธประทุษร้าย ร้อนเพราะความหลงมกมาย **อาทิตฺตํ** **ชรามรณเณ** ร้อนเพราะชาติ ความเกิด ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความแห้งใจ ปริเทวะ ความพิโรธรำพัน ทุกข์ เพราะความไม่สบายกาย โทมนัส เพราะความเสียใจ อุปายาส เพราะความคับแคบใจ เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน

โสทํ อาทิตฺตํ หูเป็นของร้อน **สทฺฐา อาทิตฺตา** เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน **โสทวิญญานํ อาทิตฺตํ** ความรู้ทางหูเป็นของร้อน **โสทสมฺมุสฺโส อาทิตฺโต** การกระทบถูกต้องทางหูเป็นของร้อน **ยมฺปิทํ โสทสมฺมุสฺสปฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ** ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสทสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใดเป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน **เกณ อาทิตฺตํ** ร้อนเพราะอะไร **อาทิตฺตํ** ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ร้อนเพราะความโกรธประทุษร้าย ร้อนเพราะความหลงมกมาย **อาทิตฺตํ** ร้อนเพราะชาติ ความเกิด ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความแห้งใจ ปริเทวะ ความพิโรธรำพัน ทุกข์ ความไม่สบายกาย โทมนัส ความเสียใจ อุปายาส ความคับแค้นใจ นั้นเรากล่าวว่าเป็นของร้อน

อาทิตฺโต ความถูกต้องทางใจก็เป็นของร้อน ความรู้สึกอารมณ์นี้เกิดเพราะมโนสัมผัส เป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง นั้นเป็นของร้อน ร้อน เพราะอะไร ร้อนเพราะความกำหนัดยินดี ความโกรธประทุษร้าย ความหลงมกมาย ร้อนเพราะ ชาติ ความเกิด ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความเหงาใจ ปรีทเว ความปีโรราพันเพื่อ ทุกข์ ความไม่สบายกาย โทมนัส ความเสียใจ อุปายาส ความคับแคบใจ อาทิตฺตุนฺติ วทามิ นั้นเรากล่าวว่าเป็นของร้อน

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ได้ฟังแล้ว เมื่อ ได้เห็นแล้วอย่างนี้ จกฺขุสมฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในตาบ้าง รูปสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในรูปบ้าง จกฺขุวิญญาณสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในจักขุวิญญาณบ้าง จกฺขุสมฺมุสฺสสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในตาสัมผัสบ้าง ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺมุสฺสสฺมึปี จยา อปฺปชฺชติ เวทิตํ ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยจกฺขุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ันั้น โสตฺสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในหูบ้าง สทฺทสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายทั้งในเสียง โสตฺวิญญาณสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายทั้งในความรู้ทางหูบ้าง โสตฺสมฺมุสฺสสฺมึปี นินฺทิตฺตํ เปื่อหน่ายในความกระทบถูกต้องทางหูบ้าง ยมฺปิทํ โสตฺสมฺมุสฺสสฺมึปี จยา อปฺปชฺชติ เวทิตํ ความรู้สึกอารมณ์อันนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสตฺสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ันั้น ฆานสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในจมูกบ้าง กณฺเฐสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในกลิ่นทั้งหลายบ้าง ฆานวิญญาณสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ในทางจมูกบ้าง ฆานสมฺมุสฺสสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในทางกระทบถูกต้องทางจมูกบ้าง ยมฺปิทํ ฆานสมฺมุสฺสสฺมึปี จยา อปฺปชฺชติ เวทิตํ ความรู้สึกเกิดขึ้น เพราะอาศัยฆานสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ันั้น ชิวฺหายปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในลิ้นบ้าง รเสสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในรสทั้งหลายบ้าง ชิวฺหาวิญญาณสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ในทางลิ้นบ้าง ชิวฺหาสมฺมุสฺสสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในชีวหาสัมผัสบ้าง ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺมุสฺสสฺมึปี จยา อปฺปชฺชติ เวทิตํ อันนี้เกิดขึ้น เพราะอาศัยชีวหาสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้สึกันั้น กายสฺมึปี นินฺทิตฺตํ ย่อมเปื่อหน่ายในกายบ้าง

โณฏพเพสุปิ นิพุพินุทติ เปื่อหน่ายในสิ่งทีเ้มกระทบกายบ้าง กายวิญญาณะปิ
นิพุพินุทติ ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้ทางกายบ้าง กายสมมุสเสปิ **นิพุพินุทติ** เปื่อ
หน่ายในการถูกต้งบ้าง ยมปิทำ กายสมมุสสุปปจยยา อุปปชชติ เวทยิต์ ความรู้สึก
อันนี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ไม่สุข
ไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้สึกอันนั้น มนสมึปิ **นิพุพินุทติ** ย่อมเปื่อหน่าย
ในใจบ้าง ธมฺเมสุปิ **นิพุพินุทติ** ย่อมเปื่อหน่ายในธรรมารมณบ้าง มโนวิญญาณะปิ
นิพุพินุทติ เปื่อหน่ายความรู้ทางใจบ้าง มโนสมมุสเสปิ **นิพุพินุทติ** ย่อมเปื่อ
หน่ายในความถูกต้งทางใจบ้าง ยมปิทำ มโนสมมุสสุปปจยยา อุปปชชติ เวทยิต์
ความรู้สึกอารมณ์นี้เกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนสัมผัสเป็นปัจจัยแม้อันใด เป็นสุขบ้าง เป็น
ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ย่อมเปื่อหน่ายในความรู้จักแม้อันนั้น **นิพุพินุท** วิรชชติ
เมื่อเปื่อหน่ายย่อมสิ้นกำหนด วิราคา วิมูจติ พอสัั้นกำหนด จิตก็หลุดพ้น วิมุตตสมึ
วิมุตตมติ เมื่อจิตหลุดพ้น เกิดความรู้นี้ว่า พ้นแล้วดังนี้ พระอริยสาวกนั้นยอม
ทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรยไ้ได้อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจ
อื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มีอีกแล้ว อิทมโวจ ภควา สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรง
ตรัสธรรมบรรยายอันนี้แล้ว อตฺตมนา เต ภิกขุ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมีใจยินดี
ภควโต ภาสิตํ อภินนุทํ เพลิดเปล็นในภาษิตของพระผู้มีพระภาค อิมสูมิญจ
ปน เวຍยากรณສມී ฃถฺยมาเน ก็แลเมื่อไวยกรณีอันพระผู้มีพระภาคทรงตรัสอยู่
จิตของพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป เหล่านั้น ก็พ้นจากอาสวะทั้งหลายพร้อมด้วยความไม่ถือมั่น
ด้วยประการฉะนี้ นี่จบอาทิตตปริยายสูตร ต่อแต่นี้จะชี้แจงตามวาระพระบาลี คลี่ความ
เป็นสยามภาษา ตามมตยาริบายต่อไป

อาทิตตปริยายสูตรนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงทราบชัดว่าบริษัท คือ ชฎิล มีปฺราณชฎิล เป็นต้น สาละวนในการบูชาไฟ เพลิดเพลินในการบูชาไฟ เป็นที่สักระหับถือของชาวมคธราชภีร์ มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นประธาน เป็นครูของพระเจ้าพิมพิสารที่เดียว เป็นที่นับถือที่เดียว ชฎิลพวกนี้เคยรับสังเวชของพลเมืองเป็นเนืองนิตย์อัตราชฎิลเหล่านี้ พระพุทธเจ้าอุบัติตรัสในโลกขึ้นแล้ว ปฺรากฏว่าเราจะไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารที่จะสำเร็จเป็นหลักฐานจะให้เป็นประการใด เมื่อสอดส่องด้วยพระปรีชาญาณก็ทราบหลักฐานว่า จะต้องไปทรมานชฎิลเหล่านั้นให้มาเลื่อมใสในลัทธิของเราก่อน เมื่อมาเลื่อมใสในลัทธิทางพุทธศาสนาแน่แท้แล้ว เราจะพาชฎิลเหล่านั้นไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสาร

แล้วให้ชฎิลเหล่านี้ปฏิบัติจนตัวว่าเป็นลูกศิษย์ของเรา ถ้าไม่เช่นนั้นชนชาวเมืองราชคฤห์ก็จะพากันตระหนกตกใจ สนทน่ให้สงสัยว่า พระสมณโคดมจะเป็นใหญ่กว่าหรือว่าพวกชฎิลของเราเป็นใหญ่กว่าเป็นประการใด แล้วไม่ตกลงกัน เมื่อมหาชนทั้งหลายสนทน่ให้เช่นนั้น ก็ให้ปุราณชฎิลนั้นแหละปฏิบัติจนตัวว่าเป็นศิษย์พระสมณโคดมบรมครู ให้เหาะขึ้นไปในอากาศ แล้วกลับลงมากราบพระบรมศาสดา ๓ ครั้ง แล้วปฏิบัติจนตัวเป็นศิษย์พระบรมครูทีเดียว เมื่อชฎิลประกาศตัวเช่นนั้นแล้ว พระเจ้าพิมพิสารทั้งราชบริพารของพระเจ้าพิมพิสาร ก็พร้อมใจกันเชื่อถือนั่นอน มั่นหมายในพระสมณโคดมบรมครู พระองค์ก็ทรงตรัสเทศนาแก่บริษัทที่มาประชุมพร้อมกันได้ ๑๒ นหุต เมื่อพระองค์ทรงตรัสเทศนาจบลง ในกาลครั้งนั้น ราชบริพารของพระเจ้าพิมพิสารทั้งหมดปรากฏว่าได้สำเร็จมรรคผล ๑๑ นหุต เหลืออีกนหุตหนึ่งได้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ แล้วพระเจ้าพิมพิสารอุทิศอุทยานของพระองค์ ชื่อว่า เวพวัน สวนไม้ไผ่ ให้แก่พระโคดมบรมครู ตั้งเป็นสังฆิกาวาสอยู่ในเวพวันาราม มอบให้เป็นสิทธิ์ทีเดียว พุทธศาสนาก็ตั้งมั่นในเมืองราชคฤห์เพราะเหตุนี้

เพราะฉะนั้นเราได้ฟังอาทิตตปริยายสูตรว่าด้วยของร้อนในเวลาวันนี้ เป็นธรรมอันพระองค์ใช้ดับของร้อน ของร้อนต้องดับของร้อนมันจึงจะถูกเงื่อนไขถูกสายกัน ดับของร้อนได้อย่างไร ของความร้อนนะ ไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ ชาติ ความเกิด ชรา ความแก่ มรณะ ความตาย โสกะ ความแค้นใจ ปริเทวะ ความพิโรธรำพันเพื่อ ทุกข์ ความไม่สบายกาย โทมนัส ความเสียใจ อุปายาส ความคับแคบใจ ดังนี้เป็นผล

ร้อนด้วย ราคะ โทสะ โมหะ นั้นสำคัญนัก อันนี้จะแก้ไขวันนี้ว่าเกิดมาจากไหน ราคะ โทสะ โมหะ เกิดมาจาก จักขุบ้าง รูปบ้าง ความรู้ทางจักขุบ้าง ความสัมผัสทางจักขุบ้าง มันเกิดมาทางนี้ต้องแก้ไขทางนี้ แก้ไขทางอื่นไม่ได้ ต้องแก้ไขทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ที่มากระทบถูกต้องอายตนะทั้ง ๖ นั้น ให้ทำใจให้หยุด หยุดเสียอันเดียวเท่านั้นดับหมด พอหยุดได้เสียก็เบื่อหน่าย เบื่อหน่ายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เบื่อหน่ายในทางความรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เบื่อหน่ายในการสัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เบื่อหน่ายหมด ต้องทำใจให้หยุด ณ ศูนย์กลางกาย สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกึ่ง ไสเหมือนดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ หยุดนิ่ง หยุดทีเดียว พอหยุดก็รู้ว่าใจของเราหยุดแล้ว ที่ว่าใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง นิ่งอยู่ที่เดียว กลางของกลางๆๆ ไม่ถอย แล้วเข้ากลางของกลาง หนักเข้าไป พอใจหยุดก็เข้ากลางของกลาง ซ้ายขวาน้ำหลังล่างบนไม่ไป กลางของ

กลางหนักขึ้นทุกทีที่ไม่มีถอยออก กลางของกลางหนักขึ้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นดวงใส
เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ นั้นเป็นดวงปฐมมรรค หนทางเบื้องต้นมรรคผลนิพพาน
กลางของกลางไม่เล็ก อยู่กลางดวงนั้นแหละ เกิดขึ้นที่หยุดนั้นแหละ นิ่งอยู่กลางดวง
ของดวงที่หยุดนั้นแหละ หยุดหนักเข้าๆ ก็ถึงดวงศีล เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เท่ากัน
หยุดอยู่กลางดวงศีลนั้นแหละ กลางของกลางหนักขึ้น พอถูกส่วนเข้าก็ถึง ดวงสมาธิ
หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั้นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง ดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวง
ปัญญานั้นแหละ พอถูกส่วนเข้าก็ถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั้นแหละ พอ
ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้นแหละ
พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายมนุษย์ละเอียด อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิภฏฐิ ของกาย
มนุษย์หายหายไปหมด เหลือของกายมนุษย์ละเอียด

ใจก็หยุดอย่างนั้นแหละ ในศูนย์กลางกายมนุษย์ละเอียด ก็เห็นแบบเดียวกันอย่าง
นี้แหละ ก็ถึงกายทิพย์ อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิภฏฐิ หายไปหมด พอเข้าถึงกาย
ทิพย์แล้ว หยุดอยู่ในกลางกายทิพย์อย่างนี้แหละ จะเข้าถึงกายทิพย์ละเอียด หยุดอยู่
กลางกายทิพย์ละเอียดอย่างนี้แหละ ก็จะเข้าถึงกายรูปพรหม นี่โลกะ โทสะ โมหะ
หายไปแล้ว เหลือแต่ รากะ โทสะ โมหะ หยุดดังนี้ในกายรูปพรหมทั้งหายทั้ง
ละเอียดจะเข้าถึงกายอรุปรหม นี่ รากะ โทสะ โมหะ หายไปหมดอีกแล้ว

หยุดอยู่ดังนี้แหละในกายอรุปรหมทั้งหายทั้งละเอียดเข้าถึงกายธรรม พอเข้า
ถึงกายธรรมเท่านั้น กามราคานุสัย อวิชชานุสัย ปฏิฆานุสัย ก็หายไปแล้ว กายธรรม
เป็นวิราชาตวิราชาธรรมส่วนหายส่วนย่อย เป็นวิราชาตวิราชาธรรมที่ยังเจือปนระคน
อยู่ด้วยฝ่ายหาย ยังไม่เป็นวิราชาตวิราชาธรรมแท้สิ้นเชิงทีเดียว แต่เข้าเขตวิราชาต
วิราชาธรรมแล้ว ก็หยุดอยู่ในกายธรรมทั้งหายทั้งละเอียดอย่างนี้แหละจะเข้าถึงกาย
โสดา ทั้งหายทั้งละเอียด นี่หมด สักกายทิภฏฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพตปราคาส เข้าถึง
พระโสดาไปแล้วหยุดอยู่ที่พระโสดาดังนี้ พอถูกส่วนเข้าจะเข้าถึงพระสกทาคาทั้งหาย
ทั้งละเอียด กามราคะ พยาบาท อย่างหายหมด หยุดอยู่ในพระสกทาคาอย่างนี้ทั้ง
หายทั้งละเอียด ถูกส่วนดังนี้จะเข้าถึงพระอนาคา กามราคะ พยาบาท อย่างละเอียด
หมด เหลือแต่ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา หยุดอยู่ในกายพระอนาคา
อย่างนี้แหละ จะเข้าถึงกายพระอรหัตทั้งหายทั้งละเอียด รูปราคะ อรูปราคะ มานะ
อุทธัจจะ อวิชชา หลุดหมด พอเข้าถึงกายพระอรหัต ทั้งหายทั้งละเอียดนี้เป็นวิราชา

ธาตุวิราคธรรมแท้ นี่เสร็จกิจในพระพุทธศาสนา แต่ให้รู้จักหลักอย่างนี้ ทางเป็นจริงของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้

เมื่อเรารู้หลักจริงดังนี้แล้วให้ปฏิบัติไปตามแนวนี้ ถ้าผิดแนวนี้อะไรจะผิดทางมรรคผล นิพพาน อะไรเป็นมรรค อะไรเป็นผล อะไรเป็นนิพพาน มรรค ผล นิพพาน กาย ธรรมอย่างหยาบ กายธรรมโคตรภู โสดา สกทาคา อนาคา อรหัต อย่างหยาบนั้นแหละเป็นตัวมรรค กายธรรมอย่างละเอียด โสดาอย่างละเอียด สกทาคาอย่างละเอียด อนาคาอย่างละเอียด อรหัตอย่างละเอียด นั่นแหละเป็นตัวผล นั่นแหละมรรค นั่นแหละผล แล้วนิพพานละ ธรรมที่ทำให้เป็นกายโคตรภู โสดา สกทาคา อนาคา อรหัต พอถึงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตก็ถึงนิพพานกัน นิพพานอยู่อย่างนี้ ถ้าไม่มีธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตก็ไปนิพพานไม่ได้ ธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตเป็นวิราคธาตุวิราคธรรม ตัวนิพพานเป็นวิราคธาตุวิราคธรรม เขาก็ดึงดูดกันพอถูกส่วนเข้าก็ดึงดูดกันรั้งกันไปเอง เหมือนมนุษย์ในโลกนี้ คนมั่งมีเขาก็เหี่ยวรั้งคนมั่งมีไปรวมกัน คนยากจนมันก็เหี่ยวรั้งคนยากจนไปรวมกัน นักเลงสุรามันก็เหี่ยวรั้งนักเลงสุราไปรวมกัน นักเลงฝิ่นมันก็เหี่ยวรั้งนักเลงฝิ่นไปรวมกัน ภิกษุก็เหี่ยวพวกภิกษุไปรวมกัน สามเณรก็เหี่ยวพวกสามเณรไปรวมกัน อุบาสกก็เหี่ยวพวกอุบาสกไปรวมกัน อุบาสิกาก็เหี่ยวพวกอุบาสิกาไปรวมกัน มีคล้ายๆ กันอย่างนี้ แต่ที่จริงที่แท้เป็นอายตนะสำคัญ อายตนะดึงดูด เช่น โลกายตนะ อายตนะของโลก ในกามภพ อายตนะของกามมันดึงดูดให้ข้อยอยู่ในกามคือกามภพ รูปภพ อายตนะรูปพรหมดึงดูดเพราะอยู่ในปกครองของรูปภพ อายตนะดึงดูดให้รวมกัน อรูปภพ อายตนะของอรูปพรหม อรูปภพดึงดูดเข้ารวมกัน **อตฺถิ ภิกฺขเว สฬายตน์** นิพพานเป็นอายตนะอันหนึ่ง เมื่อหมดกิเลสแล้วนิพพานก็ดึงดูดไปนิพพานเท่านั้น ให้รู้จักหลักจริงอันนี้ก็เอาตัวรอดได้

ที่ได้ชี้แจงมาตามวาระพระบาลี อาทิตตปริยายสูตร โดยสังเขปกถา และตามมตยาริบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้าง ธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตุถิ ภานตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสร ณ สถานที่นี้ทุกทั่วหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยามความเพียงแค่นี้

เอวံ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

